

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут *права та соціальних технологій*
Факультет *соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації*
Кафедра *соціальної роботи*

ФІЛОСОФІЯ ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з підготовки й оформлення індивідуальних навчально-дослідних завдань
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань *26 Цивільна безпека*
спеціальності *262 Правоохоронна діяльність*

Укладач: к. філос. н., доц. Шакур Наталія Валеріївна

Чернігів – 2021 рік

Філософія та критичне мислення. Методичні рекомендації з підготовки й оформлення індивідуальних навчально-дослідних завдань для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 *Правоохоронна діяльність* / уклад. к.філос.н., доц. **Н.В. Шаун.** – Чернігів. – 2021. – 22 с.

Рецензент: *Доній Наталія Євгеніївна*, д. філос.н., професор, професор кафедри економіки та соціальних дисциплін Академії Державної пенітенціарної служби

ЗМІСТ

	ВСТУП	4
1	ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)	5
	1.1 Зміст та мета ІНДЗ	5
	1.2 Структура ІНДЗ	6
	1.3 Види ІНДЗ	6
2	ЕСЕ ЯК ВИД ІНДЗ	11
	2.1 Есе: поняття, мета та завдання	11
	2.2 Види, структура, план есе	12
	2.3 Вимоги щодо оформлення есе	13
3	МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ЕСЕ	13
4	КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕСЕ	14
5	ЗМІСТ ІНДЗ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ»	16
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	17
	<i>Додаток 1 Приклад оформлення титульної сторінки есе</i> <i>Додаток 2</i>	18
	<i>Додаток 2. Приклад структури есе</i>	19
	<i>Додаток 3. Приклад есе</i>	20

Вступ

Уміння критично мислити є запорукою науково-технічного поступу суспільства та основою його демократичного розвитку. В умовах інформаційного суспільства першочерговим завданням стає формування у майбутнього фахівця таких навичок, як вміння працювати з інформацією, критично її осмислювати, формулювати свою власну думку, аргументовано і чітко викладати її.

Успішне засвоєння здобувачами вищої освіти спеціальності *262 Правоохоронна діяльність* дисципліни «Філософія та критичне мислення» сприятиме формування у них вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв'язання задач, так і до розв'язання нетипових задач у майбутній професійній діяльності.

З метою формування когнітивних компетенцій та інтелектуальної мобільності в рамках курсу «Філософія та критичне мислення» здобувачі вищої освіти виконують індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ), що дає можливість виробити навички критичного та системного аналізу правових явищ, сформулювати здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації, а також здатність до самостійного аналізу складних явищ соціокультурного життя, уміння пов'язувати загально філософські проблеми з вирішенням загальнолюдських проблем та проблем професійної діяльності.

Одним із видів індивідуального навчально-дослідного завдання, що сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності та творчого потенціалу здобувачів вищої освіти є есе. Метою написання та публічного оприлюднення есе є розвиток у здобувачів освіти навичок критичного мислення та самостійного викладу своїх думок.

Автор есе має можливість викласти своє власне бачення ситуації, явища чи процесу, аргументувати думку за допомогою підбору інформації, цитат філософських творів, добору аналогій, використання асоціацій, роздумів на тему тощо.

Методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти з підготовки та оформлення навчально-дослідних завдань з дисципліни «Філософія та критичне мислення» укладені відповідно до нормативно-правових документів МОН України та НУ «Чернігівська політехніка».

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) з дисципліни «Філософія та критичне мислення» – це різновид позааудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти, спрямованої на активізацію навчально-дослідницької діяльності по засвоєнню програмного матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Робочим планом дисципліни передбачені терміни виконання студентом ІНДЗ, порядок його представлення на кафедрі та захисту. Робота виконується здобувачем вищої освіти самостійно. Викладач надає консультації з приводу її виконання. Якщо ІНДЗ має комплексний характер, то до його виконання залучається кілька студентів, в т.ч. й різних навчальних груп.

Виконання та публічний захист індивідуального навчально-дослідного завдання є необхідною передумовою допуску до складання підсумкового заліку з дисципліни «Філософія та критичне мислення».

Передбачається публічний захист завдання шляхом усного звіту студента про виконану роботу.

Оцінка за ІНДЗ враховується при підсумковому оцінюванні з дисципліни. Питома вага ІНДЗ у загальній оцінці з дисципліни, залежно від складності та змісту завдання визначається викладачем.

1.1 Зміст та мета ІНДЗ

Виконання ІНДЗ з «Філософії та критичного мислення» – це завершальний етап підготовки здобувачів вищої освіти до складання іспиту за програмою дисципліни.

ІНДЗ викладається державною мовою. ІНДЗ виконується здобувачем освіти самостійно. Воно має засвідчити набутий аспірантом або здобувачем рівень критичного мислення, ступінь загальної світоглядно-філософської ерудиції, уміння ставити і вирішувати філософські проблеми, навички роботи із філософською і фаховою літературою, якість оволодіння стандартами аналітичної та дослідницької роботи.

Зміст ІНДЗ становить завершена теоретична або практична робота в межах програми навчальної дисципліни, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських занять, охоплює одну тему (декілька тем) або зміст навчальної дисципліни в цілому.

У ІНДЗ здобувач вищої освіти на підставі аналізу рекомендованих джерел та на прикладі практичних кейсів висвітлює теоретичні та практичні питання.

Мета ІНДЗ – сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти вміння самостійно і творчо опрацьовувати навчальний матеріал, поглиблювати, узагальнювати, закріплювати знання, креативно підходити до вирішення парадоксальних питань, реалізувати власний творчий потенціал, набути навички використання знань у життєвих ситуаціях.

1.2 Структура ІНДЗ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання має таку структуру:

вступ – відображає тему, мету, завдання та основні положення навчально-дослідної роботи;

теоретико-методологічне обґрунтування – зазначаються засадничі світоглядно-методологічні положення, методи, принципи, які утворюють теоретичне підґрунтя роботи;

основна частина роботи – виклад питання із використанням аргументів, аналізу та їх обґрунтуванням;

висновки – розділ, що містить результати, одержані під час виконання завдання; список використаних джерел;

додатки – (за наявності).

1.3. Види індивідуальних навчально-дослідних завдань

До основних видів ІНДЗ відносяться:

✓ *конспект із теми* (модуля) за запропонованим планом або планом, розробленим здобувачем вищої освіти самостійно;

✓ *реферат з тем* (модуля) або окремого питання;

✓ *розв'язування та складання розрахункових або практичних* (наприклад, ситуативних) *задач* різного рівня з теми (модуля) або курсу;

✓ *розроблення* теоретичних або прикладних функціональних *моделей* явищ, процесів, конструкцій тощо;

✓ *анотація* прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис тощо;

✓ *розробка* тестових завдань з окремих тем дисципліни;

✓ *презентація* до теми, модуля або окремого питання курсу;

✓ *есе* з подальшим публічним захистом.

Розглянемо вказані види індивідуальних навчально-дослідних завдань докладніше.

Конспект із теми. Складання конспекту з теми є різновидом творчої роботи, оскільки передбачає самостійне опрацювання здобувачем вищої освіти окремої теми курсу. Творчий процес в такому разі включає в себе такі взаємопов'язані етапи:

1) *Початковий* – передбачає ознайомлення з матеріалом теми до якої складається конспект (включає опрацювання стану розробки теми, основних джерел тощо).

2) *Аналітичний* – включає в себе відбір необхідного для висвітлення теми матеріалу та аналіз відібраного матеріалу. На цьому етапі також розкривається зміст основних понять теми, встановлюються логічні зв'язки між окремими інформаційними блоками теми, міжпредметні зв'язки.

3) *Синтезуючий* – робота зі складання первинного варіанта конспекту, компонування матеріалу в окремі блоки за принципом логічного зв'язку.

4) *Критичний* – передбачає критичний аналіз першого варіанту конспекту.

5) *Заключний* – передбачає остаточне його корегування з подальшим оприлюдненням.

Конспект може бути розроблений в письмовому або електронному вигляді. Структура конспекту відображає зміст окремого питання чи теми і містить вступ, основний виклад питання/теми, висновки, перелік використаних джерел.

Реферат. Написання реферату засвідчує рівень засвоєння здобувачем вищої освіти основних положень з обраної тематики, стан опрацювання літератури, здатність до аналізу матеріалу, вміння робити висновки.

Структура реферату містить такі компоненти:

✓ *вступ* (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми реферату, визначені мета та завдання роботи);

✓ *основна частина* (розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань. При цьому необхідно зосередити увагу на аналізі поставлених питань в літературі з висновками щодо їх теоретичної та практичної значущості. З цією метою варто залучити практичний матеріал діяльності підрозділу, в якому працює слухач з зазначенням регіональної специфіки);

✓ *висновки* (необхідно сформулювати): а) науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою реферату;

б) теоретичні та практичні рекомендації, що випливають з проведеного аналізу. Вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу);

- ✓ *додатки* (таблиці, схеми, діаграми) – за бажанням;
- ✓ *словник основних понять* (глосарій) – за бажанням;
- ✓ список використаних джерел (містить перелік використаних джерел).

Вимоги до оформлення реферату. Обсяг реферату – 10-15 сторінок (без додатків, глосарію та списку використаних джерел) формату А4. Шрифт роботи – Times New Roman, 14 пт; вирівнювання – “за шириною”; міжрядковий інтервал “полуторний” (1,5); абзацний відступ – 1,25 см; верхнє і нижнє поле – 2 см., ліве – 3 см, праве – 1 см.

Посилання на використані джерела оформлюється таким чином: у квадратних дужках вказується його порядковий номер у списку використаних джерел та конкретна сторінка, наводиться цитата, наприклад [2, с. 127].

Критерії оцінювання реферативної роботи передбачають оцінку наявності таких основних складових:

- ✓ актуальність теми роботи;
- ✓ план реферату повинен відображати його зміст;
- ✓ зміст реферату має передбачати розкриття положень;
- ✓ особистий внесок автора оцінюється із наявності власних аналітичних висновків та конкретних пропозицій з певного питання;
- ✓ використані джерела, тобто наявність достатньої кількості сучасних наукових джерел з теми дослідження.

Розв'язування та складання розрахункових або практичних задач.

Засвоєння здобувачами вищої освіти системи теоретичних та практичних знань з навчальної дисципліни може передбачати розв'язування різних типів задач, що передбачені в курсі.

Основну частину розрахункових та розрахунково-графічних робіт становлять розрахунки, які супроводжуються інфографікою.

Розв'язування та складання розрахункових або практичних (наприклад, ситуативних) задач різного рівня з теми (модуля) або курсу сприятиме поглибленню, вдосконаленню та розширенню знань і вмінь здобувачів вищої освіти, набуття ними навичок самоосвіти і самовдосконалення.

Розрахункові та розрахунково-графічні роботи оформлюються в електронному вигляді з подальшим розміщенням у системі дистанційного навчання Moodle.

Анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис джерел. Анотація (франц. «зауваження») – коротка характеристика публікації, що містить короткий перелік основних питань роботи та має скласти основне враження про публікацію. Обсяг анотації – до 1000 знаків. Структура анотації містить такі елементи:

- ✓ *актуальність* питання чи проблеми в якому автор має переконати у важливості звернення до нього;
- ✓ *постановка проблеми*, визначення питань, які автор планує вирішити;
- ✓ *шляхи вирішення проблеми*, які пропонує автор твору;
- ✓ *висновки* – містить інформацію про те, наскільки дана робота вплинула на ваші уявлення про проблему; висновки можуть бути доповнені рекомендаціями щодо удосконалення шляхів її вирішення.

Розробка навчальних та діагностичних тестових завдань із тем курсу - ще один вид виконання ІНДЗ здобувачами вищої освіти. Як правило, тести складаються із завдань та еталонів – зразків правильного виконання завдання.

Метою складання тестів є перевірка знань та розуміння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу. тестові завдання можуть бути представлені у різних формах – словесній, графічній, табличній, символічній і т.д.

Існують такі види та підвиди тестів:

1) *тести з обираними відповідями*

✓ *тести упізнання* – передбачають альтернативну відповідь «так» або «ні» «згодний» або «не згодний» тощо;

✓ *тести розрізнення* - пропонують варіанти відповідей, з яких необхідно вибрати один або декілька;

✓ *тести співвіднесення* – передбачають знаходження спільного чи відмінного в об'єктах, внаслідок співвіднесення, порівняння останніх;

✓ *тести-завдання* – містять умову-завдання завдання, потрібні дані і варіанти відповідей.. Серед запропонованих, потрібно обрати один вірний варіант;

2) *тести, які не містять еталонних відповідей:*

✓ *тести-підстановки* – передбачають відновлення тексту, схеми, таблиці шляхом пошуку пропущених складових (слова, елементу схеми і т.п.);

✓ *тести-задачі* – не пропонують готових відповідей, однак передбачають однозначну відповідь;

Тестові завдання можуть бути *закритої* (коли пропонують обрати з декількох (бажано більш 2-х) запропонованих відповідей вірну) або *відкритої* (коли пропонують доповнити фразу шляхом дописування слова чи кількох слів) *форми*.

Презентація до теми, модуля або окремого питання курсу.

Презентація (від англ. *presentation* – представлення, показ) – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Кожен слайд містить довільну текстову, графічну, відеоінформацію, анімацію, звук, діаграми та графіки, табличні й інші матеріали. Мультимедійна презентація створюється за допомогою програми PowerPoint.

Вимоги до оформлення презентацій (за Дж. Льюїсом):

- ✓ окремий слайд відображає окрему думку;
- ✓ текст повинен містити короткі слова та прості речення;
- ✓ на слайді повинно бути не більше 6-8 рядків і 50 слів;
- ✓ для привернення уваги аудиторії слід використовувати заголовки;
- ✓ слайди не слід робити занадто яскравими;
- ✓ підписи до ілюстрацій розміщувати внизу (під ілюстраціями);
- ✓ при оформленні слайдів презентації слід дотримуватись одного стилю.

Розмір шрифту залежить від типу, фону презентації, обладнання.

Рекомендований розмір шрифтів:

для заголовку слайда – 22-30 pt,

підзаголовків – 20-28 pt,

основного тексту – 16-22 pt.

Для оформлення презентації доцільно використовувати шрифти *Arial, Comic Sans MS, Courier, Georgia, Tahoma, Times New Roman, Verdana.*

Обсяг презентації не повинен перевищувати 20-25 слайдів.

Оцінювання презентації відбувається за такими критеріями:

- ✓ повнота розкриття теми;
- ✓ грамотність оформлення тексту;
- ✓ відсутність фактичних помилок, достовірність поданої інформації.
- ✓ наявність основних компонентів структури презентації (титульний слайд, зміст, основні структурні елементи змісту освіти, список використаних джерел);
- ✓ оригінальність оформлення презентації;
- ✓ доцільність використання засобів мультимедіа та анімаційних ефектів.
- ✓ придатність презентації для обраної цільової аудиторії.
- ✓ грамотність використання кольорового оформлення.
- ✓ доцільність використання фонового звуку, відеоматеріалів, анімованих об'єктів, малюнків, фотографій тощо.
- ✓ використання авторських ілюстрацій, фонів, фотографій, відеоматеріалів;
- ✓ єдиний стиль слайдів;
- ✓ ефективне представлення презентації автором.

Есе. *Есе* - це вид індивідуального навчально-дослідного завдання, який являє собою твір-міркування невеликого обсягу з довільною композицією, що виражає індивідуальні міркування та точку зору автора з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми [1].

Розглянемо вказаний вид індивідуального навчально-дослідного завдання докладніше у розділі 2.

2 ЕСЕ ЯК ВИД ІНДЗ

2.1 Есе: поняття, місія, мета та завдання

Есе є самостійною творчою роботою із запропонованої викладачем теми або переліку тем для самостійного вибору студентами та виконується як позааудиторна робота.

Ключова місія есе – діагностика продуктивної, творчої складової пізнавальної діяльності, котра припускає аналіз інформації, його інтерпретацію, побудову міркувань, порівняння фактів, підходів й альтернатив, формулювання висновків, особисту оцінку автора.

Мета есе – це викладення самостійного бачення студентом проблеми, питання, теми на підставі опрацьованого матеріалу та аргументів.

Завдання есе:

- ✓ уникати копіювання уривків робіт інших авторів;
- ✓ виклад власної точки зору автора щодо конкретного питання чи проблеми;
- ✓ формулювання авторських висловлювань;
- ✓ формування творчого підходу до осмислення того чи іншого питання або проблеми;
- ✓ формування вміння аргументації власних міркувань.

Есе не може бути викладом чи переказуванням чужих думок, адже має відображати власну авторську позицію. Власну думку студент аргументує шляхом викладу аргументів, підбору прикладів, аналогій, проведення паралелей.

2.2 Види, структура, план есе

Виокремлюють такі основні види есе: аналітичні, описові, розповідні, рефлексивні, критичні та інші.

Структура есе має забезпечити розкриття теми, базується на

класичній системі доказів і включає в себе:

- ✓ *титкульний аркуш* (зразок у додатку 1);
- ✓ *вступ* – містить такі елементи, як актуальність, мета та завдання, об'єкт і предмет есе, очікуваний результат роботи в цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми.

Використовуйте «пастки» для залучення уваги, такі як: цитата, вірш, питання, роздуми, незвичайні факти, ідей або смішні історії. Немає необхідності висловлювати в першій пропозиції основну думку. Уникайте таких фраз, як «Це есе про ...» або «Я збираюся поговорити про...».

✓ *основна частина*: теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також їх обґрунтування, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій щодо питання. У цьому полягає основний зміст есе й це являє собою головні труднощі.

✓ важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації; саме тут необхідно обґрунтувати (логічно, використовуючи дані або строгі міркування) пропоновану тезу. Там, де це необхідно, як аналітичний інструмент можна використати графіки, діаграми й таблиці.

✓ Висновок за своєю структурою має відповідати переліку завдань, поставлених у вступі. Тобто, висновок підсумовує есе або ще раз підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині. Висновок може містити такий дуже важливий, що доповнює есе, елемент як вказівка на застосування дослідження, на розвиток взаємозв'язків з іншими проблемами.

✓ Внутрішня структура есе може бути довільною (хоча в рекомендаціях пропонується структуру есе). Оскільки есе – це мала форма письмової роботи, доцільним є повторення висновків в кінці.

✓ При формулюванні проблеми потрібно враховувати, що есе відрізняє конкретна тема та суб'єктивне її трактування. Предмет теми в есе набагато вужчий, ніж, наприклад, в рефераті.

2.3 Вимоги щодо оформлення есе

Вимоги щодо назв файлів:

назва файлу з будь-яким видом ІНДЗ містить такі елементи:

- ✓ «шифр та номер групи» – відповідає існуючому номеру академічної навчальної групи ;
- ✓ «прізвище ім'я по-батькові» вказується великими літерами українською мовою записується прізвище і через пробіл ініціали;
- ✓ «назва виду письмової роботи ІНДЗ» записується великими літерами;

✓ «рік-місяць-дата» вказується з метою фіксації дати надсилання роботи .
Наприклад: «ПД201 ІВАНЕНКО ЕСЕ»

3 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЕСЕ

Написання есе включає в себе кілька послідовних етапів. Ретельна підготовка до кожного з них та послідовність виконання поставлених задач забезпечить ефективне виконання поставлених перед здобувачем вищої освіти у процесі виконання ІНДЗ завдань.

Першим етапом роботи стане опрацювання першоджерел, рекомендованої літератури, знайомство з основними наявними підходами до вирішення окресленої проблеми. Результатом такого опрацювання стане конспектування праць вчених та філософів, виділення в текстах головного та другорядного.

Складання конспекту передбачає систематизацію матеріалу за окремими підходами чи підпитаннями, відбір цитат та думок, які можуть бути використані як аргументи чи контраргументи до власної позиції. Важливо виробити вміння добирати матеріал, визначати його корисність, змістовність, оперувати даними, ідеями, концепціями.

Існує безліч способів створити докладний конспект, який стане в нагоді при написанні есе. Наприклад, використати таблиці для порівняння фактів, висловлювань, позицій. При цьому не слід забувати про власне критичне осмислення матеріалу – порівнювати зміст викладеного з іншими відомостями, отриманими на лекції, в ході дискусій, а також додавати свої коментарі та критичні зауваження.

В такий спосіб здобувач вищої освіти створює власні нотатки для побудови перехресного посилання, формує свою точку зору, шукає її підтвердження чи спростування.

Ключову роль при виконанні есе відіграє робота з джерелами. Роботу над темою доцільно починати з опрацювання окремих питань у підручнику. Наступним кроком стане робота з науковими публікаціями – монографіями, статтями, тезами доповідей на конференціях. Викладені в них ідеї, концепції, теорії стануть тим підґрунтям на якому здобувач вищої освіти сформує власні орієнтири щодо теми, сформує свою аргументацію, інтерпретацію

того чи іншого феномену, процесу або події.

При висвітленні теми варто також враховувати протилежні підходи до її висвітлення, спів ставляти протилежні позиції, використовувати різнопланові джерела.

Занурення в досліджуване питання не можливе без детальнішого уточнення теми ІНДЗ. Так, з кожним наступним етапом роботи над есе, його тема буде дедалі більше розкриватися через аналіз протиріч, вивчення тематичних досліджень тощо.

При цьому зміст теми може торкатися широкого кола питань та потребувати вивчення значного обсягу літератури. В такому разі здобувач вищої освіти може сформулювати гіпотезу, відповідно до якої в есе (головній її частині) будуть відображені лише окремі аспекти проблеми чи питання. Така визначеність дозволить зосередитись на головному і відволіктись від другорядного.

Виклад теми здобувач вищої освіти має супроводжувати аргументами, відповідними доказами, посиланням на наявні дані та факти. Логічним кроком виконання ІНДЗ буде укладення здобувачем вищої освіти робочого плану та узгодження його з науковим керівником.

4 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕСЕ

Форми контролю та оцінювання виконання есе наведені в таблиці

Вид роботи	Форма контролю	Кількість балів	
Структура, розкриття змісту теми	1. Відповідність умовам завдання	0...	4
	2. Аргументованість висновків	0...	3
	3. Посилання на першоджерела	0...	3
	4. Відповідність оформлення вимогам	0...	2
	5. Своєчасність здачі	0...	3
Захист есе	Самостійність виконання (відповіді на запитання)	0...	5
Разом		0...	20

Оцінювання есе в передбачає діагностування у здобувача вищої освіти здатності розуміти сутність філософських проблем та питань, визначати та встановлювати зв'язки між їх ключовими моментами; вміння вирішувати парадоксальні питання, аргументуючи власні висновки емпіричним матеріалом чи в процесі дискусії з принципових питань; критично оцінити конкретну точку зору, світоглядну позицію, аргументи; здатності

використовувати аналітичні інструменти тощо.

Есе оцінюється в 17-20 балів, якщо:

1. В роботі викладено авторське бачення проблеми чи питання, наявна власна позиція щодо її вирішення;

2. Проблема розкрита на високому теоретичному рівні, виявлені і продемонстровані системні зв'язки предмету дослідження, подані обґрунтування заявлених характеристик з коректним використанням філософських та спеціальних термінів, що мають відношення до теми есе;

3. Надана аргументація власної думки з опорою на історико-філософську традицію в контексті проблематики есе;

4. Есе містить відповіді на всі питання заявленого плану або за відсутності плану повно розкриває заявлену тему.

Есе оцінюється в 13-16 балів, якщо:

1. Представлена власна точка зору (позиція, ставлення) стосовно вирішення проблеми;

2. Тема розкрита з конкретним використанням історико-філософських та спеціальних понять у контексті відповіді (теоретичні зв'язки та обґрунтування явно не простежуються);

3. Надана аргументація власної думки з опорою на факти розвитку філософських уявлень з проблематики есе;

4. Есе не містить відповіді на одне з питань плану есе або заявлена тема розкрита не в повній мірі, зокрема не проаналізовані деякі суттєві характеристики предмету розгляду.

Есе оцінюється в 9-12 балів, якщо:

1. Представлена власна точка зору (позиція, ставлення) при розкритті проблеми;

2. Проблема розкрита при формальному використанні історико-філософських та спеціальних термінів;

3. Дана аргументація своєї думки з опорою на факти розвитку філософських уявлень з проблематики есе без теоретичного обґрунтування;

4. Есе не містить відповіді на два питання плану есе або заявлена тема розкрита не до кінця, а саме: опущена значна частина суттєвих характеристик явища, тобто розкриті лише деякі суттєві характеристики предмету дослідження.

Есе оцінюється в 5-8 балів, якщо:

1. Представлена власна точка зору (позиція, ставлення) при розкритті проблеми;

2. Проблема розкрита на буденному (а не теоретичному) рівні;

3. Аргументація власної думки слабо пов'язана з розкриттям проблеми;

4. Опущений аналіз суттєвих характеристик явища, тобто розкриті лише несуттєві характеристики предмету дослідження.

Есе оцінюється в 0-4 балів, якщо:

1. Есе має реферативний характер без історико-філософського аналізу;
2. Містить історичне оповідання про філософів чи філософські системи;
3. Есе є плагіатом, тобто коли автор скористається нечесним шляхом представлення чужих думок власними.

5 Зміст індивідуальних навчально-дослідних завдань

1. Чи може філософія допомогти сучасній людині у вирішенні її повсякденних проблем?
2. Чи потрібна філософія у людському житті?
3. Що означає «ставитися до життя філософськи»?
4. «Мати» чи «Бути» за Е. Фромом: маніфестація цієї ідеї в сучасному контексті.
5. Чому так необхідні толерантність та гідність сучасному людству?
6. Що означає висловлення А. Камю: «основне питання філософії полягає в тому, чи варте життя того, щоб прожити?»
7. Як зрозуміти вислів Г.Сковороди: «життя наше є мандрівка»?
8. Детермінізм та проблема свободи в філософії.
9. Синергетика: «два плюс два» може «дорівнювати п'ять»
10. Сучасна екологічна криза: сутність, причини, можливості подолання.
11. Філософські проблеми права.
12. Влада та мораль: політичні та світоглядні аспекти.
13. Соціально-філософські аспекти сучасної екологічної проблеми.
14. Історична необхідність та вільна свідома діяльність людей. Фаталізм та волюнтаризм.
15. Філософські виміри історії.
16. Цінності в житті людини та суспільства. Проблема вибору цінностей.
17. Криза техногенної цивілізації та становлення нового образу людини в сучасній культурі.
18. Екологічна етика як складова сучасної екологічної парадигми.
19. Проблема сенсу життя людини.
20. Філософські аспекти сучасних демографічних проблем світу.
21. Проблема соціального прогнозування.
22. Морально-психологічні проблеми “віртуальної реальності” як засобу моделювання дійсності.

23. Сучасна НТР: чи виживе людство?
24. Інформаційна революція та становлення інформаційного суспільства.
25. Гуманізм як ключовий принцип права.
26. Проблема справжнього і несправжнього існування людини у сучасному світі.
27. Тоталітаризм та ідеологізація суспільства.
28. Правова держава та громадянське суспільство, їх взаємовідношення.
29. Римський клуб та його доповіді про перспективи розвитку цивілізації.
30. Проблема подолання відчуження людини в марксистській філософії.

Список використаних джерел:

Балаклицький М. А. Есе як художньо-публіцистичний жанр. – URL: http://www-philology.univer.kharkov.ua/katedras/prof_sites/balaklitsky/balaklitskij_metod.pdf

Додаткові філософські ресурси комп'ютерної мережі INTERNET (<http://www.epistemelinks.com/link/PhiLink.html>).

Методичні рекомендації до написання есе // Всеосвіта. – URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicni-rekomendacii-sodo-napisanna-ese-60825.html>

Національна бібліотека України імені Вернадського www.nbuv.gov.ua

Перелік основних довідників тематичних ресурсів з філософії у комп'ютерній мережі INTERNET (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).

Посилання на сайт Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України <http://www.filosof.com.ua/publik.htm>.

Простір для академічної творчості, або як написати есе – URL: <https://studway.com.ua/pishemo-ese/>

Спека М. В. Microsoft PowerPoint. Самоучитель. – СПб. : Диалектика, 2004. – 368 с.

Шендеровський К. С. Як написати успішне есе. Методичні рекомендації до написання есе. – URL: http://journlib.univ.kiev.ua/ese_gol_2.doc

Додаток 1 Приклад оформлення титульної сторінки есе

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут *права та соціальних технологій*
Факультет *соціальних технологій, оздоровленні та реабілітації*
Кафедра *соціальної роботи*

Есе

з дисципліни

«Філософія та критичне мислення»

на тему «**Проблема справжнього і несправжнього існування людини у
сучасному світі**»

здобувача вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»

галузі знань *26 Цивільна безпека,*

спеціальності *262 Правоохоронна діяльність*

Іваненка Сергія

Перевірів: к. філос. н., доц. Шакун Наталія Валеріївна

Чернігів 2021

*Додаток 2 Приклад структури есе**

Вступ (актуальність, мета та завдання, об'єкт і предмет есе, очікуваний результат роботи в цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми).

Основна частина: (виклад основного питання, головний зміст есе, аргументація власної позиції цитатами з першоджерел, наявними даними, даними тощо).

Висновок (за своєю структурою повинен відповідати переліку завдань, поставлених у вступі; підсумовує есе, підкріплює зміст викладений в основній частині).

**Структура есе може бути довільною. При формулюванні проблеми потрібно враховувати, що есе відрізняє конкретна тема та суб'єктивне її трактування. Предмет теми в есе набагато вужчий, ніж, наприклад, в рефераті.*

*Додаток 3 Приклад есе***Батіг Л. Філософське есе на тему: «Хто я»**

(на основі цитати Макса Шелера:
«Людина – це істота, сам спосіб буття якої –
це усе ще не прийняте рішення про те,
чим вона хоче бути і стати»)

Усе свідоме життя людини проходить під знаком запитання: «Хто я?». Ми стараємося знайти сенс нашого існування в різних проявах матеріального та духовного світів. Але не все так просто... І навіть велетенські зусилля не можуть допомогти нам осягнути великі містичні істини, послані Богом у конспектах Всесвіту.

Ральф Велдоу Емерсон сказав: «Усе життя – це експеримент. Чим більше експериментів ти робиш – тим краще». Насправді, кожен із нас постійно шукає не так розгадки громіздкої таємниці світобудови, як ідентифікації власного «Я» у нетрях неосяжного соціуму. Експеримент полягає, насамперед, у тому, щоб позбутися відчуття страху перед невідомим і дозволити собі вийти за червоні рамки, які нам накреслює чи то доля, чи то власна свідомість. Отже, мета кожного з нас, спосіб нашого існування не мають визначеності, бо усе наше життя – це пошук...

Чого ми прагнемо, що шукаємо і за що боремося? Люди, які не звикли до спонтанності у прийнятті рішень та адепти стабільності наголошують на

тому, що щасливим можна стати лише тоді, коли ти зрозумієш, що хочеш робити далі, коли проторуєш собі шлях до омріяних висот. Кожного із нас різні обставини примушують негайно ж визначитися зі своїми подальшими діями у тій чи іншій ситуації. Тому часто людина не встигає зупинитися і подумати, чи прийнятий нею вихід із певної проблеми не є всього лиш нав'язуванням їй чужої волі.

Внутрішній світ людини ніколи не піддається жодним надрозумним математичним обчисленням. В її природі, набутій ментальності завжди спостерігаємо мінливість, мінімальну непостійність. Це й робить життя цікавим, непередбачуваним... Саме людина, яка сумнівається, яка не знає, яка кожного дня бореться сама з собою, і яку інші називають несерйозною, імпульсивною, здатна ще щось відчувати, схильна бачити ширше.

Не стане особливим відкриттям той факт, що сьогодні більшість людей обирають не ті професії, про які мріяли, пов'язують свої долі не з тими людьми, яких могли б покохати щиро. Такі люди вбивають у собі відчуття «дитячої безпосередності». Ховаючись за сірими масками і серйозними обличчями, вони тихо ненавидять увесь світ і його мешканців. А все тому, що ці особистості швидко втомлюються... чекати, шукати, вірити. Легше буде обрати ту дорогу, яка є коротшою, пройденою іншими, а не свою власну, що нерідко буває покритою терням таємничості.

Ще одна річ, яка лякає людину сьогодні – страх випадковостей. Ми так боїмося, що усе піде не за визначеним планом, що втрачаємо відчуття «смаку життя». Ставлячись до інших людей та обставин нашого існування як до комп'ютерної системи, ми не станемо кращими, не здобудемо поваги наших ближніх. Як би парадоксально це не звучало, та часто випадковість – це те, що зрівноважує нашу долю, а невизначеність – те, що робить нас людьми, а не машинами, на яких прагнуть перетворити нас неписані закони двадцять першого століття.

Якщо повністю бути чесними не перед кимось, а перед власним відображенням у дзеркалі, то варто сказати, що людина ніколи не може бути

на сто відсотків впевнена у тому, що вона робить і чи правильно живе. Сам світ, який нас оточує, доволі нестабільний. У цьому світі в один-єдиний момент можуть рухнути всі твої ідеали, щоб ти потім зміг сам вибудувати фортецю власних сталевих принципів.

Відомий український музикант та вокаліст рок-гурту «Океан Ельзи» Святослав Вакарчук, розчарувавшись у химерних проявах демократії в українському суспільстві після славнозвісної Помаранчевої революції, склав депутатські повноваження. В одному зі своїх інтерв'ю він сказав дуже цікаву річ. Святослав вважав, що міг би чогось добитися в політиці, якби поставив перед собою конкретну ціль, проте його метою було зробити життя своєї країни кращим. І це характеризує його як чесну людину, яка не до кінця впевнена, що саме вона хоче робити у майбутньому, проте саме сьогодні прагне змін, живучи у своєму темпі та займаючись улюбленою музикою.

Макс Шелер стверджував: «Людина – це істота, сам спосіб буття якої – це усе ще не прийняте рішення про те, чим вона хоче бути і стати». І за цією нерішучістю часто приховані люди із відкритими серцями, прихильними до цілого світу. Ці люди не бояться власних слабкостей, вміють програвати і перемагати. Нам важко прийняти себе такими, якими ми є насправді: не такими, якими нас бачить суспільство, Церква, влада і родина... Свою неповторність ми приховуємо за стереотипами. І в ці моменти наше життя, наче на кіноплівці, демонструє свої сюжети. Але сказати «стоп!» ніколи не пізно. Часто справжня сила полягає не в тому, аби пройти свій шлях до кінця, а в тому, щоб вчасно розвернутися, обравши нову дорогу. Сама субстанція душі людини – щось нерозгадане, щось динамічне. Ці душевні характеристики дозволяють нам сумніватися, зупинятися, думати і помилятися. А без душі, як висловився Григорій Сковорода, «трава є снігом, дерево – дровами, а людина – трупом. Тому, аби не стати живими мерцями, ми мусимо дозволити собі на одвічне запитання «хто я?» дати коротку відповідь – «не знаю».

Джерело: Лідія Батіг Філософське есе на тему: «Хто я». URL: <http://kulturolog.org.ua/publications/essays/642-scheller2.html> (дата звернення 1.09.2020).